

ביאור החידה הסתומה בדברי רבינו בחיי

ברפואת רופא נאמר "ורפוא ירפא" פאי"ן דגושות
ברפואת הקב"ה "רפאני ה' וארפא" פאי"ן רפויות

עד שאמרו האותיות הם גופות, הנקודות רוחות, וניגוני הטעמים נשמות, והזהירו מאד להוציא כל אות ממוצאה, ושלא להחליף זו בזו, גם שלא להחליף הנקודות... ובספר רבינו בחיי פרשת וירא פסוק (בראשית יח-ג) ויאמר אדני אם נא מצאתי חן וגו' האריך בענין הנקודות, ובסוף כתב וזה לשונו, ולכן המוסיף נקודה או גורעה, מחריב את העולם ומקצץ נטיעות התורה ושרשיה...

גם הפליגו רבותינו ז"ל בענין הדגש והרפה, ואמרו שהדגש הוא דין והרפה הוא רחמים, כמבואר בספר יצירה פרק ד' ובספר הפרדס שער הטעמים (פרק ד' ד"ה רפה דגש), והזהירו מאד שלא לחזק הרפה, ושלא לרפות החזק. וכן היא הלכה פסוקה בשלחן ערוך סי' ס"א סעיף כ"ג, וז"ל צריך לדקדק שלא ירפה החזק ולא יחזק הרפה, ולא יניח הנד ולא יניד הנח".

הנה כי כן הרווחנו להבין ביתר שאת דברי רבינו בחיי, מה שדקדק הכתוב לומר ברפואה הבאה על ידי רופא בשר ודם: "ורפוא ירפא" – שתי הפאי"ן דגושות שהן דין, לרמז שרפואה זו יש בה דין, לכן היא כרוכה בצער ומכאובים, אבל ברפואת הקב"ה נאמר: "רפאני ה' וארפא" – שתי הפאי"ן רפויות שהן רחמים, לרמז שרפואה זו היא במדת הרחמים בלי צער.

ברפואה הבאה מצד הקב"ה
מובטח שהמחלה לא תחזור

והנה בענין ההבדל הגדול בין אם הרפואה היא בידי רופא בשר ודם, לעומת אם הרפואה היא בידי שמים מהקב"ה, דבר בעתו מה טוב להביא מה שמצינו על כך דברים נוראים בזהוהר חדש (פרשת בלק דף נד טור ג):

"פתח ואמר (ירמיה יז-ד) רפאני ה' וארפא, כיון דאמר רפאני מהו וארפא, כיון דאמר הושיעני מהו ואושעה, כיון דאסיא מסי מאן הוא דמחי, אלא כל אסוותא דעלמא בידא דקוב"ה, אבל אית מנהון על ידא דשליחא, ואית מנהון דלא אתמסרו בידא

"ורפוא ירפא. הנה רפואה הבאה לאדם על ידי השי"ת איננה על ידי צער, ולכן אין הפ"א דגושה אלא היא רפויה, כמו שכתוב רפאני ה' וארפא, אבל הרפואה הבאה לאדם על ידי בשר ודם, יש ברפואתה צער כנודע, לכן הפ"א של ורפוא ירפא שתייהן דגושות".

וכן כתב "בעל הטורים" פרשת בשלח על הפסוק (שמות טו-כו): "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך – רופאך, הפ"א רפויה, שרפואה בידי שמים באה בשופי, ושבידי אדם באה בקושי, על כן ורפוא [ירפא] דגוש".

ביאור דבריהם בדרך הפשט, על פי הידוע בחכמת הדקדוק, כי ו' אותיות בג"ד כפ"ת הן לפעמים רפויות כאשר אין בהן דָגֶשׁ, אשר אז מבטאים אותן בקלילות, ולפעמים הן דגושות כאשר יש דגש בתוך האותיות בג"ד כפ"ת, אשר אז מבטאים אותן בחוזק. לכן ברפואה הבאה על ידי רופא בשר ודם נאמר "ורפוא ירפא" – שתי הפאי"ן דגושות, לרמז שהרפואה כרוכה בצער ומכאובים, אבל ברפואת הקב"ה נאמר: "רפאני ה' וארפא" – שתי הפאי"ן רפויות, לרמז שהרפואה היא ברחמים בלי צער.

הדגש הוא רמז על דין
הרפה על מדת הרחמים

ויש להוסיף תבלין על פי מה שמצינו במכתב "הסכמת ועד ג' ארצות משנת שע"ח" לסידור של המדקדק הגדול רבי שבתי סופר מפרעמישלא, שחתמו על כך המהרש"א, הב"ח, ה"תבואות שור" ועוד גדולי עולם, שכתבו על החשיבות הגדולה להתפלל בדקדוק, שלא להחליף בין האותיות הדגושות לאותיות הרפויות, כי הדגש הוא דין והרפה הוא רחמים, והנה מעט מדבריהם בלשון קדשם:

"בהיות ידוע ומפורסם בדברי רז"ל, ובפרט בספר יצירה ובספר הזהוה והתיקונים ושאר ספרי הקבלה, מעלת האותיות והנקודות וניגוני הטעמים,

בפרשתנו פרשת משפטים אנו למדים, על הרשות שנתן הקב"ה לרופא בשר ודם לרפאות את החולה, כמו שכתוב (שמות כא-יח):

"וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרוף ולא ימות ונפל למשכב, אם יקום ויתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן ורפוא ירפא". שנינו על כך בגמרא (בבא קמא פה): "דבי רבי ישמעאל אומר, ורפוא ירפא, מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות". ופירש רש"י: "שניתנה רשות לרופאים לרפאות, ולא אמרין רחמנא מחי ואיהו מסי".

פירוש, כי לולי שנתנה התורה רשות לרופא לרפא היינו אומרים, כי מאחר שהקב"ה הענישו במחלה, איך יעז אדם בשר ודם לשנות את מעשה ה' ולרפא אותו. וכן מבואר בתוספות (שם ד"ה שניתנה), שנתקשו על כפל הלשון: "ורפוא ירפא", שהרי מלשון "ורפוא" לבד כבר ידענו שניתנה רשות לרפא. ותירצו: "ויש לומר דהוה אמינא, הני מילי מכה בידי אדם, אבל חולי הבא בידי שמים, כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך, קמשמע לן דשרי".

"רפאני ה' וארפא" לעומת "ורפוא ירפא"

במאמר זה ברצוננו להתבונן במה שכתב רבינו בחיי, לבאר ההבדל בין רפואה הבאה בידי רופא בשר ודם, לרפואה הבאה מן השמים מאת הקב"ה, והנה הדברים בלשון קדשו:

"ורפוא ירפא. כל רפואה בבשר ודם לא מצאנוהו בכל הכתובים כי אם בדגש... אבל בהקב"ה מצינו ברפה, והוא שכתוב (ירמיה יז-ד) רפאני ה' וארפא, וכתוב (תהלים קמז-ג) הרופא לשבורי לב... (שמות טו-כו) כי אני ה' רופאך. והטעם בזה כי הרפואה בבשר ודם אינה אלא על ידי צער וטורח, והוא שיסבול הסם את המשקה המר, אבל רפואה של הקב"ה בנחת אין שם צער כלל, כי (משלי י-כב) ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה".

כפי הנראה דברי רבינו בחיי הללו הם המקור למה שכתב רבי חיים וויטאל ב"עץ הדעת טוב", בפרשתנו:

רבינו בחיי: כאשר רופא בשר ודם מרפא כתוב "ורפוא ירפא", שתי הפא"ן דגושות לרמז שיש בה דין

ברפואת הקב"ה נאמר: "רפאני ה' וארפא" - שתי הפא"ן רפויות, כי רפואה הבאה מהקב"ה היא ברחמים

הקב"ה מרפא תחילה על ידי רופא בשר ודם שאין רפואתו שלמה, כדי לעורר את החולה שיעשה תשובה

ברפואת בשר ודם נאמר "ורפוא ירפא" עם פ' דגושה, לרמז כי בפנימיות האדם טמונה עדיין הנקודה הרעה

דשליחא, ואינן דאתמסרו בידא דשליחא אסוותא אינון, אבל לזימנין מתהדרין, אבל אינון דקוב"ה מסי, ההוא מרעה לא מתהדר לעלמיה, ועל דא אסוותא דיליה איהי אסוותא דלית בה מרעה כלל, ובגיני כך רפאני ה' וארפא ודאי בלא קטרוגא כלל".

בתרגום ללשון הקודש:

"פתח ואמר (ירמיה יז-ד) רפאני ה' וארפא, כיון שאמר רפאני מהו וארפא, כיון שאמר הושיעני מהו ואושעה, כיון שמרפא מי הוא שמכה, אלא כל הרפואות שבעולם בידו של הקב"ה הן, אבל יש מהן שנמסרות ביד שליח, ויש מהן שאינן נמסרות ביד שליח, ואלו הנמסרות בידי שליח מתרפאים, אבל לפעמים המחלה חוזרת, אבל אלו שהקב"ה מרפא, אותה המחלה אינה חוזרת לעולם, ולכן רפאני ה' וארפא, ודאי בלי שום קטרוג כלל".

ונראה לבאר בדרך עבודה השווה לכל נפש, שני סוגי רפואות שהקב"ה מרפא את האדם, אימתי שולח הקב"ה את רפואתו על ידי רופא בשר ודם, אשר אז עלולה ח"ו המחלה לחזור, ואימתי מרפא הקב"ה בעצמו את המחלה, אשר אז מובטח שהמחלה לא תחזור, על פי מה ששינונו בגמרא (ברכות ה):

"אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו, שנאמר (איכה ג-מ) נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה', פשפש ולא מצא, יתלה בביטול תורה, שנאמר (תהלים צד-יב) אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו, ואם תלה ולא מצא, בידוע שיסורין של אהבה הם, שנאמר (משלי ג-יב) כי את אשר יאהב ה' יוכיח".

נמצינו למדים מזה, כי כאשר באה ח"ו מחלה על האדם, עליו לדעת שהקב"ה הביאה עליו בתור עונש על מה שחטא, והעצה על כך היא שיפשפש במעשיו וישוב לה' בתשובה שלמה, כמו שכתוב: "נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה'". אולם הלא כלל ידוע הוא, כי כל זמן שאדם שרוי בצער וביסורים קשה לו לעשות תשובה כראוי, והעצה על כך היא כמו שאמר כ"ק אדמו"ר מרן רבי יהושע מבעלזא זי"ע [שיום ההילולא שלו השבוע בכ"ג שבט], שיקבל עליו החולה כי כאשר יוציאו הקב"ה מצרתו, יעשה תשובה שלמה ויתקן את כל מה שפגם.

והוסיף לפרש לפי זה כמין חומר מה שפירש רש"י על הכתוב (תהלים נ-כג): "זובח תודה יכבדני". ופירש רש"י: "המביא לי זבח של תשובה והודאה על עוונותיו הוא יכבדני". ולכאורה יפלא הלא בפסוק כתוב "זובח תודה", שהוא קרבן הודאה על שהושיע לו ה' מצרתו, כמו שאמר חכמינו

ז"ל (ברכות נד): "ארבעה צריכין להודות, יורדי הים, הולכי מדבריות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים", אם כן למה פירש רש"י: "זבח של תשובה והודאה על עוונותיו".

אולם לפי האמור הכוונה בזה, כי בזמן שאיש ישראל נמצא בעת צרה, אין דעתו רחבה לעשות תשובה שלמה כראוי, לכן מרחם עליו השי"ת ומיד כאשר רק פותח בתשובה שולח לו עזרתו, ומוציאו מצרתו בתורת הלוואה ושאלה, על סמך כי אחרי שיצא מצרתו ישלים את התשובה שהתחיל בה בעת הצרה. וזהו שפירש רש"י: "זובח תודה יכבדני, המביא לי זבח של תשובה והודאה על עוונותיו הוא יכבדני", כי המביא קרבן תודה על מה שהצילו הקב"ה מצרתו, צריך להשלים התשובה שלא היה יכול לעשות כראוי בעת הצרה.

הרופא מרפא כדי שישלים החולה לעשות תשובה שלמה

מעתה יאירו עינינו להבין שני סוגי רפואות שהקב"ה מרפא בהן את החולה, כי אם החולה מהרהר בתשובה אבל עדיין לא היה יכול להשלים את התשובה ולתקן דרכיו כראוי, שולח לו הקב"ה את רפואתו על ידי רופא בשר ודם, שאין רפואתו שלמה כל כך שיהיה מובטח שלא יחזור ויחלה, כדי שישכיל להבין שהוא עדיין צריך להשלים את תשובתו, שאם לא ישלים תשובתו יחזור ויחלה עד שישוב בתשובה שלמה, אבל אם אחרי שנתרפא על ידי רופא בשר ודם הוא משלים את התשובה כראוי, אז משלים לו הקב"ה בעצמו את רפואתו, ועל ידי זה מובטח לו שהמחלה לא תחזור.

הנה כי כן זהו ביאור הענין שאצל רפואה הבאה על ידי בשר ודם נאמר "ורפוא ירפא" - שתי הפא"ן דגושות בבחינת מדת הדין, כדי שישכיל החולה להבין שמדת הדין עדיין מתוחה עליו, והוא צריך לעשות תשובה שלמה לה', שאז יזכה לרפואה הבאה מאת ה' בבחינת: "רפאני ה' ונרפא" - שתי הפא"ן רפויות רחמים גמורים לרפא אותו כליל.

על פי האמור יומתק לבאר מה שדרשו בגמרא: "ורפוא ירפא, מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות". כי לכאורה היה מקום לומר, מאחר שהרופא אינו יכול לרפא את החולה רפואה גמורה שהמחלה לא תחזור, שהרי רפואתו היא רק בבחינת פ' דגושה, אם כן עדיף שלא ירפא כלל עד שישוב החולה לה' בתשובה שלמה, לכן מגלה לנו התורה שניתנה רשות: "לרופא לרפאות", כדי שיוכל החולה לחזור בתשובה מתוך בריאות הגוף והרחבת הדעת, ועל ידי זה יזכה לרפואה שלמה מאת ה' בבחינת פ' רפויה.

ויש לומר על כך רמז נאה, כי כאשר האות פ דגושה בבחינת "ורפוא ירפא", הרי זה רמז כי כמו שבתוך האות פ' טמונה נקודת הדגש, כך בפנימיות האדם עדיין יש נקודה רעה שהוא צריך לתקן, ולכן שורה עליו הדין מהדגש של האות, אבל כאשר הוא שב בתשובה שלמה ועוקר את הנקודה הרעה שבקרבו, כי אז הוא זוכה לרפואה שלמה מאת ה' בבחינת: "רפאני ה' וארפא" - פ' רפויה שהיא מדת הרחמים, לרמז שהצליח לעקור את הנקודה הרעה שבקרבו, ולכן הוא ראוי לרפואה מאת ה'.

הנה מה טוב ומה נעים להוסיף לפי זה פרפרת נאה, במה שדקדקו חכמינו ז"ל לומר בגמרא: "אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו" - רמזו לנו במילת "יפשפש" שיש בה פ' רפויה ופ' דגושה, שיבדוק האדם אם היסורים שבאו עליו הם בבחינת פ' רפויה, כי הוא באמת נקי מכל חטא, שאז היסורים שבאו עליו הם רק מאהבה, או שהיסורים שבאו עליו הם בבחינת פ' דגושה, כי עדיין טמון בקרבו שורש החטא שהוא צריך לעשות תשובה עליו, ועל זה אמרו: "פשפש ולא מצא", שפשפש לראות אם טמון בקרבו חטא בבחינת פ' דגושה, "יתלה בביטול תורה. ואם תלה ולא מצא, בידוע שיסורין של אהבה הם".

לא זו בלבד שהם מונעים מהקב"ה להיטיב עמיהם, אלא זאת ועוד שהם גורמים שיעניש אותם הקב"ה על העבירות, ואין לך פגם גדול מזה שגורמים צער גדול להקב"ה שהוא צריך להעניש את בניו, בבחינת (ישעיה טג-ט): "בכל צרתם לו צר".

הנה כי כן זהו שאמר בן עזאי: "הוי רץ למצוה קלה כבחמורה ובורח מן העבירה, שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה". כלומר כל מצוה גוררת עמה מצוה אחרת, שהרי על ידי קיום המצוה נותן לו הקב"ה שכר, שהשכר עצמו למצוה יחשב, מאחר שגורם נחת רוח להקב"ה שיכול להיטיב עמו, וכן כל עבירה גוררת עמה עוד עבירה, כי על ידי העבירה מעניש אותו הקב"ה, אשר העונש עצמו לעבירה יחשב שגורם צער להקב"ה.

נמצא לפי זה כי כאשר אדם חוטא, ומקלקל את צינור החיים להפוך צירוף פש"ע לצירוף פש"ע, ועל ידי זה הוא נעשה חולה, הנה מאחר ששכר עבירה עבירה כי גם העונש הוא עבירה, נמצא שיש בידו ב' פעמים פש"ע, ועל כך רמז הקב"ה באומרו על רפואה הבאה בידי בשר ודם: "ורפוא ירפא", שתי פא"י"ן דגושות, שידע החולה כי עדיין מוטלת עליו החובה לתקן את אשר פגם בב' פעמים פש"ע.

ואם החולה אחרי שנתרפא בידי רופא בשר ודם ישכיל לעשות תשובה מאהבה, אשר כפי המבואר בגמרא (יומא פו:) זדונות נעשות לו כזכויות, כי אז במקום ב' פעמים פש"ע יהפוך את הצירוף לב' פעמים שפ"ע בשתי פא"י"ן רפויות, הנה יזכה לרפואה שלמה מאת ה' בשתי פא"י"ן רפויות: "ורפאו ה' ונרפא", ועל ידי זה יתחדש הצירוף פש"ע להשפיע לו חיות חדשה בלי שום פגם ומחלה.

בטחון בה' ממתיק הדין המתעורר על ידי רפואה בטבע

כדרכה של תורה הנדרשת בשבעים פנים חשבתי דרכי לבאר דברי רבינו בחיי, על ההבדל בין רפואה הבאה על ידי רופא בשר ודם, שנאמר אצלו "ורפוא ירפא" – שתי הפא"י"ן דגושות, לעומת רפואת בשר ודם כרוכה בצער וביסורים, לעומת רפואת הקב"ה שנאמר: "ורפאו ה' ונרפא" – שתי הפא"י"ן רפויות, לרמז שהיא במדת הרחמים, על פי יסוד גדול ממשנתו הטהורה של המקובל האלקי רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע בספר "סור מרע ועשה טוב" (סוף הספר ד"ה אמנם יכול להיות), והנה תוכן דבריו הקדושים:

ידוע ומפורסם מספרים הקדושים כי הנהגת הטבע שורשה משם אלקים, ואילו הנהגת הנס למעלה מן הטבע שורשה מן השם הוי"ה המהוה כל ההיות, ומקור הדברים ממה שכתב המקובל האלקי הרמ"ק ב"פרדס רמונים" (שער יב פרק ב) כי

**"אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו" -
"יפשפש" אם יש בו בחינת פ' רפויה או פ' דגושה**

**זוהר הקדוש: "נושא עון ועובר על פשע" -
הקב"ה ברוב רחמיו מחזיר את הצירוף פש"ע לצירוף שפ"ע**

**ברפואת הרופא נאמר "ורפוא ירפא", לרמז
שהחולה צריך לתקן מה שהפך שפ"ע עם פ' רפויה לצירוף פש"ע**

**ברפואת הקב"ה נאמר: "ורפאו ה' ונרפאו", לרמז
שהחולה שב בתשובה והחזיר פש"ע לצירוף שפ"ע**

צריך להפוך פ' דגושה של פש"ע לפ' רפויה של שפ"ע

רחש לבי דבר טוב לבאר לפי זה דברי רבינו בחיי, על ההבדל בין רפואה הבאה על ידי רופא בשר ודם, שנאמר אצלו "ורפוא ירפא" – שתי הפא"י"ן דגושות, לעומת רפואת הקב"ה שנאמר: "ורפאו ה' ונרפאו" – שתי הפא"י"ן רפויות, על פי המבואר בספרים הקדושים כי החוטא לה' צריך לשוב בתשובה שלמה, עד שיזכה להפוך אותיות פש"ע לצירוף שפ"ע.

ומצינו מקור לכך בזוהר הקדוש (פרשת נשא קלג.) שמפרש הפסוק (מיכה ז-ח): "מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע", שהקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו מעביר אותיות פש"ע לאותיות שפ"ע. ב"מאמר מרדכי" להרה"ק רבי מרדכי מקאזמיר זי"ע (פרשת יוצא) מפרש בזה דברי הנביא (ישעיה נט-כ): "ובא לציון גואל ולשבי פשע יבעקב נאום ה'". בעת הגאולה ישיב הקב"ה אותיות פש"ע לאותיות שפ"ע.

ב"אזור אליהו" (לראש השנה) מפרש בזה התפלה לראש השנה: "באין מליץ יושר מול מגיד פשע", כשאין מליץ יושר המסוגל להפוך אותיות פש"ע לצירוף שפ"ע, מבקשים אנו מהקב"ה "תגיד ליעקב דבר חק ומשפט", תגיד מלשון המשכה [גוד אחית, גוד אסיק], תמשיך אתה שפ"ע של פרנסה שנקראת "חק", כמבואר בגמרא (ביצה טז): "חק לישנא דמוזני הוא", "ומשפט" הוא רחמים כמבואר בתיקוני זוהר (הקדמה ז), ההבדל בין צדק למשפט, כי צדק הוא דין ומשפט הוא רחמים.

והנה מודעת זאת בכל הארץ שהקב"ה מחיה את כל הנבראים כמו שכתוב (נחמיה ט-ט): "ואתה מחיה את כולם". וזהו ענין צירוף אותיות שפ"ע שהקב"ה משפיע שפע של חיים כדי להחיות נפש כל חי. אולם כאשר האדם פושע במעשיו למעול מעל בה', כי אז הוא מקלקל את צינורות השפע להפוך שפ"ע של החיים לצירוף פש"ע, ועל ידי זה הוא נעשה חולה ח"ו כי השפע של החיים התקלקל, והעצה על כך היא לעשות תשובה שלמה, ועל ידי זה יזכה להחזיר צירוף פש"ע לצירוף שפ"ע.

מעתה אמינא מילתא חדתא, כי כאשר נתבונן נראה שההבדל בין מילת פש"ע למילת שפ"ע הוא, כי במילת פש"ע האות פ' דגושה היא מדת הדין, ואילו במילת שפ"ע האות פ' רפויה שהיא מדת הרחמים. הנה כי כן זהו שהדגיש הכתוב אצל רפואה הבאה על ידי רופא בשר ודם: "ורפוא ירפא", לרמז בכך כי הסיבה שהיה צריך להתרפא על ידי בשר ודם שאין רפואתו שלמה, הוא משום שעדיין לא עשה תשובה שלמה על מה שקלקל את צינור החיים של צירוף שפ"ע, ולא הפך את הצירוף פש"ע שהאות פ' דגושה לצירוף שפ"ע שהאות פ' רפויה, אבל אם יזכה לעשות תשובה שלמה ולהפוך פש"ע לצירוף שפ"ע, אז יזכה לחדש את שפע החיים מאת הקב"ה, ויזכה להמשיך רפואה שלמה מאת ה' בבחינת פ' רפויה: "ורפאו ה' ונרפאו".

צריך לעשות תשובה על מה שגרם להקב"ה להענישו

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה שכתב רבינו בחיי, כי בפסוק "ורפוא ירפא" יש שתי פעמים פ' דגושה, לעומת הפסוק: "ורפאו ה' ונרפאו", שישנן פעמיים פ' רפויה, על פי מה ששנינו במשנה (אבות פ"ד מ"ב): "בן עזאי אומר, הוי רץ למצוה קלה כבחמורה ובורח מן העבירה, שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה".

ופירשו ב"ישמח משה" (פרשת עקב) בקיצור וב"ערכי נחל" (פרשת שופטים דרוש א) באריכות, על פי מה שכתבו הקדמונים, כי מה שברא הקב"ה את עולמו הוא כדי להיטיב לברואיו, ומקור הדבר בדברי רבינו האריז"ל (ע"ח שער הכללים פ"א): "כשעלה ברצונו יתברך שמו לברוא את העולם כדי להיטיב לברואיו".

נמצא כי על ידי שישראל מקיימים מצוות ה', והקב"ה משלם להם שכר על קיום המצוות, הרי עושים לו נחת רוח שנתמלא רצונו להיטיב להם. אבל אם עוברים ח"ו על מצוות ה' אשר לא תעשינה,

יחוד הרפואה מהרה"ק מזידיטשוב זי"ע

ועתה בא וראה כי על פי דבריו הקדושים של הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע, בענין השילוב של הרפואה בדרך הטב"ע עם הבטחון בשם הוי"ה הממתיק את הדין, יפתח לנו פתח להבין מעשה רב שהוא עצמו פעל להמשיך רפואה לחולה, כפי שהביא בספר "עשר קדושות" (מערכת מוהרצ"ה מזידיטשוב אות נ):

"שמעתי מפי מגידי אמת, שפעם אחת בא לפני רבינו צבי איש חולה לא עלינו שהיה קשה להושיענו, ואמר לו בערב שבת קודש פרשת תרומה, לעת עתה אין בידי הרפואה, בזולת אם בעת אמירת התורה, ובשבת בשבתו אצל השלחן הטהור קראו הקדוש אליו, ואמר לו הודות לה' יש לי רפואה עבורך, כי על ויקחו לי תרומה פירש רש"י לי לשמי.

והענין כי בשתי תיבות רפוא"ה שלימ"ה תמצא אתון רפ"א ו"ה של"ם י"ה, היינו שם הוי"ה עם רפ"א של"ם. והנה תרומ"ה גימטריא מכוון רפ"א של"ם, וחסר עוד מספר שם הוי"ה ב"ה שיהיה רפואה שלימה. וזה שפירש רש"י לי לשמי, כלומר שיצטרפו ויקחו אל מספר תרומ"ה גם מספר שמי המיוחד המורה על הוי"ה, וכשצטרף הוי"ה עם תרומ"ה יהיה גימטריא רפוא"ה שלימ"ה.

ושאר בשרי הגאון החסיד מו"ה סענדר טוביש שליט"א נכד רבינו כתב לי, כי זקנינו רבינו צבי צוה להחולה להפריש כ"ו מטבעות לצדקה, אף מטבעות היותר קטנות, וזהו צירוף שם הוי"ה ברוך הוא שמספרו כ"ו אל תרומ"ה וכאמור לעיל".

וצריך להבין ביאור ענין תרומ"ה שמספרו רפ"א של"ם, ועדיין צריך לצרף השם הוי"ה להשלים הצירוף של רפוא"ה שלימ"ה. אך לפי האמור נראה לבאר הענין, כי הרה"ק מזידיטשוב זי"ע אזיל בזה לשיטתו כפי שנתבאר, שהרפואה בדרך הטב"ע מעוררת דינים משם אלהי"ם, וצריך להמתיקה על ידי הבטחון בשם הוי"ה.

הנה כי כן זהו הרמז במילת תרומ"ה שעולה רפ"א של"ם, שזה מורה על הרפואה בדרך הטבע כמאמרם: "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות". אך מכיון שהרפואה היא רק בדרך הטב"ע הרי הוא עלול לעורר עליו הדין משם אלהי"ם, לכן צריך להמשיך ולצרף רפואה מן השם הוי"ה המהווה כל ההיות למעלה מדרך הטבע, ועל כך אומר הקב"ה: "ויקחו לי תרומה", לצרף השם הוי"ה לבחינת תרומ"ה, על ידי שישים בטחונו רק בשם הוי"ה, ואז יזכה לצירוף רפוא"ה שלימ"ה להתרפאות ברחמים וחסדים.

את ה' אלקיך", שלא תשכח ח"ו את היחוד של ב' שמות ה' אלקים, ומפרש והולך, "פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביין וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה, ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים, ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", ועל ידי שתבטח בכוחך הטבעי תעורר על עצמך דינים משם אלקים, לכן העצה היעוצה על זה היא, "וזכרת את ה' אלקיך", שם הוי"ה שלמעלה מן הטבע המנהיג את הטבע שם אלקים: "כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל".

ויש לבאר בזה מה שדרשו חכמינו ז"ל בספרי פרשת ראה על הכתוב (דברים טו-יח): "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה - וברכך ה' אלקיך, יכול אפילו עומד ובטל, תלמוד לומר בכל אשר תעשה". לפי האמור יש לומר שדרשו כן ממה שהזכיר הכתוב ב' שמות: "וברכך ה' אלקיך", מזה למדו שכונת הכתוב היא שצריך לשלב את שתי ההנהגות, כי מצד אחד צריך לפעול בדרך הטב"ע שהוא כנגד שם אלהי"ם, אולם עיקר בטחונו ישים בשם הוי"ה המהווה כל ההיות, ועל ידי זה יתקיים בנו: "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה".

יומתק לפרש בזה דברי נעים זמירות ישראל (תהלים לב-י): "רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו". הרשע שמאמין בכוחו ועוצם ידו שהכל תלוי רק בפעולות הטבע, מעורר על עצמו דינים משם אלהי"ם שמספרו הטב"ע, לכן: "רבים מכאובים לרשע", אך "הבוטח בהוי"ה", שיחד עם פעולות הטבע הוא אינו בוטח בכוחו ועוצם ידו, אלא הוא בוטח בשם הוי"ה המהווה כל ההיות, על ידי זה נמתקים דיני אלקים ובזכות זה "חסד יסובבנו".

הנה כי כן הרווחנו להבין דברי רבינו בחיי, כי ברפואה הבאה מרופא בשר ודם נאמר "ורפוא ירפא" - שתי הפא"ן דגושות, לרמז שהרפואה כרוכה בצער, כי כאשר אדם עוסק ברפואה בדרך הטבע הרי שורה עליו הדין משם אלקים, והעצה על כך היא שלא יבטח ברופא, אלא יבטח בשם הוי"ה שלמעלה מן הטבע שישלח דברו וירפאהו, ועל זה נאמר: "רפאני ה' וארפא" - שתי הפא"ן רפויות שהן רחמים, כי אם הוא בוטח בה' ומתפלל אליו אז יזכה לרפואה שלמה.

הטב"ע בגימטריא אלהי"ם. לפי זה אומר הרה"ק מזידיטשוב כי כאשר אדם עוסק בעניני רפואה רק בדרך הטבע, הרי הוא מעורר ח"ו על עצמו מדת הדין משם האלקים שממנו הנהגת הטבע.

לכן העצה על כך היא שלא ישים החולה את בטחונו ברופא בשר ודם, אלא ישים את בטחונו בשם הוי"ה המהווה כל ההיות למעלה מדרך הטבע, ועל ידי זה נמתק הדין משם אלקים. והנה הם דברי מהרצ"ה בלשון קדשו:

"ותאמין לי כי בחכמה הטבעיות בודאי הם [הרופאים] סומים, ובעינינו ראינו פליאות רבות מן מעשה השם, כי הטבעית שרשו מן השם אלהי"ם בגימטריא הטב"ע, והוא הכס"א להוי"ה [כלומר הכס"א בגימטריא אלהי"ם, כי הטבע הוא כסא לשם הוי"ה שהיא ההנהגה שלמעלה מן הטבע], וישראל חלק עמו, אם מתרפא מן חיבור תרין שמהן אליו כלל ופרט, אזי רפואתו רפואה, אבל אם מתרפא בטבע לבד בשם אלהי"ם ח"ו, כשאינו מחובר לשם הוי"ה ברוך הוא להיות ממתיקו, אזי ח"ו גובר מחמת הרפואה הדינים האחוזים בשם אלהי"ם".

בדרך זו מוסיף מהרצ"ה לבאר מה שמבואר בזוהר הקדוש (פרשת וארא כה). על הפסוק (שמות ו-ז): "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ה' אלקיכם". שנרמז כאן שכל אדם צריך לייחד ב' שמות ה' אלקים, כמו שכתוב (דברים ד-לט): "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד". לפי האמור הכוונה בזה, כי אפילו כשאדם עושה פעולות בדרך הטב"ע ששורשו משם אלהי"ם, יבטח רק בשם הוי"ה שלמעלה מן הטבע שהוא מנהיג את הטבע, ובכך הוא מייחד ב' שמות הוי"ה אלקי"ם.

והנה יסוד זה בענין המתקת הדין על ידי השילוב של פעולת הטבע עם בטחון בה', מצינו גם ב"זרע קודש" להרה"ק מראפשיץ זי"ע (פרשת הקה):

"פעולת המתקת הדינים הוא על ידי שלא יאמין בדרך הטבע כלל, כי אלהי"ם גימטריא הטב"ע, וצריך להאמין בלמעלה מהטבע בחינת ה' ניסי, להאמין בהשגחתו הנפלאה שלא על פי הטבע... אבל כשח"ו אינו מאמין כך ונופל בדרך הטבע אל השכל, אדם שמשגיג רק הטבע אז ח"ו דינים מתגברים עליו משם אלהי"ם שגימטריא הטב"ע".

"וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל"

נראה כי על ענין נשגב זה רמז לנו הקב"ה בפרשת עקב (דברים ח-יא): "השמר לך פן תשכח

לרפואה השלימה של האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני שתחי' - נדבת משפחת מהדב הי"ו -

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com